Ekonomia i polityka. Wokół teorii Grzegorza W. Kołodko, **red. Elżbieta Mączyńska**, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2019, 472 ss.

Na polskim rynku wydawniczym ukazuje się wiele książek o tematyce ekonomicznej zarówno polskich autorów, jak i tłumaczeń prac autorów zagranicznych. Mają one bardzo zróżnicowany charakter – od popularnych poradników, poprzez podręczniki akademickie i monografie poświęcone szczegółowym problemom ekonomicznym, aż po opracowania poruszające zagadnienia globalne, w tym także odnoszące się do teoriopoznawczych i metodologicznych wyzwań współczesnej ekonomii. Niektóre z nich zasługują na szczególną uwagę ze względu na poruszaną problematykę. Należy do nich monografia przygotowana przez zespół autorów pod kierunkiem prof. Elżbiety Mączyńskiej, nosząca tytuł *Ekonomia i polityka. Wokół teorii Grzegorza W. Kołodko*. Sam tytuł informuje czytelnika o zakresie problemowym tej obszernej monografii. Jest nim nowy pragmatyzm, reprezentowany w szczególny sposób przez profesora Grzegorza W. Kołodko, jednego z najwybitniejszych i najbardziej znanych współczesnych polskich ekonomistów.

Recenzowana monografia składa się z czterech części omawiających ważne i aktualne problemy teoretyczne oraz odnoszące się do praktyki gospodarczej, wszystkie interpretowane z punktu widzenia nowego pragmatyzmu. To bardzo ciekawa i efektywna poznawczo optyka. Proponuje bowiem realistyczne pojmowanie współczesnej rzeczywistości społeczno-ekonomicznej i interesujące sposoby rozwiązywania najistotniejszych jej wyzwań. Ich skuteczność należałoby oczywiście sprawdzić w praktyce.

Pierwsza część monografii – pt. „Nowy pragmatyzm. Koncepcyjna oryginalność i praktyczna użyteczność" – składa się z ośmiu powiązanych ze sobą merytorycznie rozdziałów, przygotowanych – podobnie jak cała monografia – w doskonały sposób przez znanych polskich ekonomistów. Zespół autorów (Jerzy Wilkin, Michał Gabriel Woźniak, Elżbieta Mączyńska, Piotr Pysz, Andrzej Koźmiński, Marian Gorynia, Jacek Tomkiewicz, Stanisław Owsiak i Stanisław Flejterski) potrafił w interesujący oraz przekonujący sposób osadzić istotę i genezę nowego pragmatyzmu w ramach współczesnej ekonomii, zarówno jej głównego nurtu, jak i myśli heterodoksyjnej. Udało się również pokazać potrzebę powrotu do dociekań ekonomicznych odnoszących się do rzeczywistych problemów współczesnej gospodarki i wychodzących poza zamknięty krąg analiz modelowych, opartych na wysoce wyidealizowanych założeniach. Krytyce poddane zostały nie tylko filozoficzno-metodologiczne założenia ekonomii „głównego nurtu", lecz również jej podstawowe modele, jak na przykład *homo oeconomicus*, w zderzeniu z koncepcją Grzegorza Kołodki: *homo sapiens institucionalist*. Ekonomia przyszłości powinna nabierać cech ekonomii zintegrowanego rozwoju, której idea zrodziła się w toku dyskusji nad ekonomią zrównoważonego i trwałego rozwoju oraz nad społeczeństwem informacyjnym wraz z towarzyszącą mu gospodarką opartą na wiedzy. Pierwsza część monografii jest nie tylko bardzo ciekawą lekcją nowego pragmatyzmu, jego zalet, a także pewnych ograniczeń, ale również innych ważnych części współczesnej ekonomii, na przykład ordoliberalizmu.

Część druga – „Państwo i rynek" – pozwala czytelnikowi zapoznać się z bardziej praktyczną stroną nowego pragmatyzmu. Zespół autorów (Ewa Łętowska, Bogusław Fiedor, Maciej Bałtowski, Jerzy Żyżyński i Marek Ratajczak) przybliża optykę prawną i instytucjonalną współczesnych wyzwań gospodarczych oraz pokazuje, dlaczego podejście Grzegorza Kołodki jest najbliższe do przełamania barier, które utrudniają właściwe przełożenie kategorii ekonomicznych na rozwiązania prawne i instytucjonalno-regulacyjne, co jest powodem nieskuteczności oraz nieefektywności polityki gospodarczej współczesnego państwa, a w szerszym teoretycznym kontekście – niedoskonałości państwa. Ciekawym zwieńczeniem tej części książki jest prezentacja ogólnego indeksu zrównoważonego rozwoju społeczno-ekonomicznego ALK, będącego efektem szerokich badań autorskich w tym zakresie. Poszukiwania te włączają się w podejmowane na świecie studia empiryczno-statystyczne, które mają lepiej kwantyfikować współczesny rozwój społeczno-gospodarczy i ograniczyć ułomności systemu rachunków narodowych SNA, leżących u podstaw statystyki społeczno-ekonomicznej rozwiniętych gospodarek i państw.

Część trzecia monografii – „Globalizacja i przyszłość" – eksponuje to, co jest szczególnie ważne w nowym pragmatyzmie Grzegorza Kołodki, czyli globalną perspektywę badania współczesnych wyzwań gospodarczych i społecznych oraz przyszłość, jako kierunek poszukiwania skutecznych ich rozwiązań. Zespół autorów (Maciej Miszewski, Leon Podkaminer, Marta Pustuła, Kazimierz Poznański, Grzegorz Malinowski, Jerzy Kleer i Władysław Szymański) pokazuje i podkreśla, że właściwe rozumienie, a w konsekwencji skuteczne i efektywne rozwiązywanie problemów nurtujących od strony gospodarczo-społecznej ludzką cywilizację możliwe jest jedynie w globalnej perspektywie. To także łączy ekonomię zrównoważonego i trwałego rozwoju z nowym pragmatyzmem. Nie da się utrzymać zrównoważenia i trwałości przyszłego rozwoju świata bez zmiany „filozofii dominacji interesów narodowych" (ekonomii kowbojskiej Kennetha Bouldinga) na „filozofię dobra i przetrwania ludzkiej cywilizacji" (ekonomię statku kosmicznego Ziemia Carla Sagana i Kennetha Bouldinga) oraz sprawiedliwego, uczciwego włączenia znacznej części Azji, Afryki czy Ameryki Łacińskiej do udziału w korzyściach płynących z gospodarki globalnej oraz do wdrożenia odpowiednich form *global governance*.

Nowy pragmatyzm, podobnie jak wcześniej ekologia New Age, chętnie odwołuje się do myśli taoistycznej, konfucjańskiej i buddyjskiej oraz doświadczeń Chin i Dalekiego Wschodu, starając się znaleźć tu pogłębioną refleksję i rozumienie zrównoważenia, trwałości czy samopodtrzymywania. Dają temu wyraz również autorzy trzeciej części monografii. Interesujące są także zamykające tę część rozważania dotyczące cech współczesnej cywilizacji, zwłaszcza w postaci społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy, oraz refleksje nad tym, na ile pewne nowe problemy współczesnego świata są zapowiedzią autodestrukcji człowieka, co jest bez wątpienia odniesieniem do pesymistycznych, neomaltuzjańskich prognoz zawartych w pierwszym raporcie Dennisa Meadowsa i współautorów dla Klubu Rzymskiego *Granice wzrostu* czy w późniejszych opracowaniach Jamesa Loveloocka i Davida Attenborough.

Czwarta część książki – „Polskie wyzwania" – ma szczególne znaczenie dla czytelnika, który chce lepiej rozumieć zjawiska występujące w polskiej gospodarce i społeczeństwie, zwłaszcza w kontekście wyzwań i procesów globalnych. Zespół autorów (Marcin Piątkowski, Jacek Raciborski, Janusz Kaliński i Witold Orłowski) interesująco wprowadza ujęcie nowego pragmatyzmu do analizy przemian zachodzących w Polsce, dając możliwość rzetelnego spojrzenia na okres gospodarki centralnie sterowanej, proces transformacji ustrojowej, ewolucję i nowe wyzwania polskiej demokracji, czy potrzebę i konsekwencje pełniejszej integracji z Unią Europejską.

Poza czterema częściami merytorycznymi omawiana monografia zawiera również, co jest oczywiste w publikacji *pro memoria*, ciekawe informacje dotyczące profesora Grzegorza Kołodki. Należy on do najwybitniejszych i najbardziej znanych współczesnych polskich ekonomistów, a czytelnik otrzymuje tutaj dodatkowe możliwości przybliżenia sobie jego dorobku i sylwetki. Pozwalają na to następujące aneksy:

1. „Ścieżka czasu Grzegorza W. Kołodki", zawierający najważniejsze daty w jego życiorysie i drodze zawodowej.
2. „Wykaz wybranych publikacji w języku angielskim Grzegorza W. Kołodki".
3. „Książki i monografie Grzegorza W. Kołodki", pozwalajacy zorientować się w bogatym dorobku publikacyjnym autora, znanym dzięki wielu przekładom w licznych krajach świata – jego publikacje były tłumaczone na 16 języków (angielski, arabski, chiński, farsi (współczesny perski), japoński, hiszpański, litewski, macedoński, niemiecki, polski, rosyjski, turecki, ukraiński i wietnamski).

Merytorycznie monografia budzi wiele pozytywnych ocen. Poruszane tematy, sposoby prezentacji poszczególnych zagadnień, a także osadzenie prowadzonych rozważań we współczesnej literaturze ekonomicznej lub praktyce społeczno-gospodarczej są jej bardzo mocną stroną. Koncepcja nowego pragmatyzmu oraz dorobek Grzegorza W. Kołodki są dobrymi podstawami do nadania całości charakteru monografii. Dzięki temu otrzymaliśmy bardziej całościowy obraz dorobku współczesnej ekonomii oraz gospodarki XXI wieku. Zawiera on nie tylko opis istniejących wyzwań, ale także różnorodne propozycje ich pojmowania oraz rozwiązywania (bądź ograniczania).

Wśród wielu zalet recenzowanej książki warto kilka szczególnie wyeksponować. Monografia jest interesującym przybliżeniem koncepcji nowego pragmatyzmu i opartych na niej idei odnoszących się do bieżącej polityki gospodarczej, przedsięwzięć podejmowanych w skali globalnej i odmiennego spojrzenia na zachodzące przemiany cywilizacyjne. Poszczególne zagadnienia są bardzo dobrze osadzone w dorobku współczesnej myśli ekonomicznej, co pozwala czytelnikom dostrzec ich szerszy kontekst. Monografia jako całość oraz poszczególne jej części mają jeszcze jeden walor ważny dla każdego czytelnika opracowań naukowych – dobry język i sposób narracji. Kolejne rozdziały mają znakomitą merytorycznie treść, a jednocześnie jasną i płynną formę prezentacji, która sprawia, że książka ta może być atrakcyjna nie tylko dla profesjonalnych ekonomistów, lecz także dla każdego czytelnika ciekawego współczesnego świata, zachodzących w nim procesów i zjawisk. Autorom monografii udało się utrzymać, na kanwie twórczości Grzegorza Kołodki, interesującą ścieżkę poznawczą, którą powinni przejść ekonomiści poszukujący właściwych rozwiązań najważniejszych problemów współczesności. Można ją przedstawić za pomocą następującego schematu: realna ocena wyzwań → ekonomia uczciwa → nowy pragmatyzm i rzeczywista inteligencja → ekonomia umiaru i współudziału → równowaga (zrównoważenie) i trwałość rozwoju.

Tematyka i walory poznawcze monografii jednoznacznie przemawiają za poleceniem jej każdemu czytelnikowi zainteresowanemu najistotniejszymi wyzwaniami współczesnego świata, dorobkiem współczesnej ekonomii i dorobkiem naukowym prof. Grzegorza Kołodki.

Stanisław Czaja